

نگرش مادران نسبت به تزریق واکسن HPV به فرزندان دختر

افسانه توسلی^۱، جلیله مصباحی خورزاد^۲، ملیحه عابدی^۳

۱- هیات علمی گروه مطالعات زنان و خانواده، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی دانشگاه الزهراء، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

۲- کارشناسی ارشد مطالعات زنان و خانواده، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران.

۳- کارشناسی ارشد پژوهش علوم اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران.

چکیده

با توجه به اهمیت تزریق واکسن HPV در راستای کاهش مرگ و میرهای ناشی از سرطان دهانه رحم با تزریق بموقع واکسن، این پژوهش با هدف بررسی رابطه تحصیلات و سنوات شغلی مادران با نگرش آنها نسبت به تزریق واکسن HPV به فرزندان دختر انجام شده است. برای رسیدن به این هدف از روش پیمایش با استفاده از پرسشنامه مک ری و همکاران (۲۰۱۰) در زمینه نگرش نسبت به واکسن HPV استفاده شده است که شامل ۱۶ سوال در ۴ مولفه درک صدمات، درک موانع، درک موثر بودن و عدم اطمینان می باشد. نمونه تحقیق شامل ۲۰۰ نفر از زنان شاغل در مراکز بهداشتی شهر مشهد بوده است که به روش نمونه گیری دردسترس انتخاب شده اند. داده های حاصل از پرسشنامه جهت تحلیل وارد نرم افزار Spss گردید و نتایج حاصل از داده ها مورد تحلیل قرار گرفت. یافته های تحقیق نشان می دهد میان تحصیلات مادران و نگرش ایشان به تزریق واکسن رابطه معکوس معناداری وجود دارد. هرچه تحصیلات مادران بالاتر باشد به دلیل ترس از عوارض اجتماعی، میزان پذیرش واکسن برای دخترانشان کمتر می شود. همچنین میان سالهای خدمت مادران و نگرش ایشان به تزریق واکسن رابطه مثبت معناداری وجود دارد. به این معنا که هرچه سالهای خدمت مادران بالاتر می رود و به صورت تجربی با پدیده های بهداشتی آشنا می شوند نگرش مثبتی به تزریق واکسن دارند.

واژه های کلیدی: واکسن HPV، مادران، سرطان رحم، دختران نوجوان

مقدمه

ویروس پاپیلوما‌ی انسانی یک خانواده بزرگ از ویروس‌ها و شایع‌ترین عفونت منتقله جنسی محسوب می‌گردد. ویروس پاپیلوما‌ی انسانی از جمله شایع‌ترین بیماری‌های منتقل شونده جنسی بشمار می‌رود (زرگر و همکاران، ۱۳۹۷). در اکثریت موارد، عفونت HPV هیچ علامتی ندارد و خود محدود شونده است. این عفونت با پرولیفراسیون خوش خیم یا بدخیم مخاط سنگ فرشی همراه است (مارکوویتز^۱ و همکاران، ۲۰۱۴). زگیل تناسلی خاصیت عفونی بالایی دارند. تقریباً ۶۵ درصد افراد که شریک جنسی آلوده دارند، طی سه تا ۸ ماه مبتلا به عفونت زگیل تناسلی میشوند (میرزاده و همکاران، ۱۴۰۰).

ژنوتیپ ۱۶ و ۱۸ این ویروس باعث ایجاد سرطان دهانه رحم میشود. سرطان دهانه رحم، چهارمین شایع‌ترین سرطان زنان در جهان میباشد و رتبه هفتم سرطان در کل سرطانهای زنان را شامل میشود. این سرطان اگرچه در سال ۲۰۰۸ با ۲۷۵۰۰۰ مرگ به عنوان چهارمین علت مرگ ناشی از سرطان و در سال ۲۰۱۲ با ۲۶۶۰۰۰ مرگ، باعث ۷/۵ درصد از مرگ‌های ناشی از سرطان در بین زنان جهان به شمار میرود، ولی در برخی مناطق دنیا نظیر آفریقا و جنوب آسیا، اولین علت مرگ به دلیل سرطان محسوب میشود و ۸۷ درصد مرگ ناشی از سرطان را در این مناطق شامل میشود. میزان کلی شیوع این سرطان در جهان که حدوداً ۵۰ سال، اولین علت مرگ و میر زنان ناشی از سرطان در کشورهای پیشرفته بوده است، در حال حاضر هشتمین علت مرگ و میر ناشی از سرطان در کشورهای پیشرفته جهان است و از ۳۰/۶ مورد در هر صد هزار مرگ در سال ۲۰۰۲ به ۱۵/۲ مورد در هر صد هزار مرگ در سال ۲۰۰۸ رسیده است (خداکرمی و همکاران، ۱۳۹۳).

سرطان دهانه رحم هم قابل پیشگیری و هم درمان پذیر است و شیوع آن در کشورهای در حال توسعه ۶ بار بیشتر از کشورهای توسعه یافته است که علت اصلی آن اختلاف و کمبود برنامه‌های مناسب بیماریابی در این کشورها است (صفایی و همکاران، ۲۰۱۰).

عفونت با HPV یکی از علل اصلی عفونتهای آمیزش جنسی است. سن کم در نخستین آمیزش، داشتن آمیزش آزاد با افراد متعدد، کشیدن سیگار، از عوامل تشدیدکننده است. از طرفی با افزایش آگاهی جامعه، این بیماری قابل پیشگیری است. زارع و همکاران در سال ۱۳۸۴ با مطالعه تاثیر آموزش مسائل بهداشت بلوغ بر آگاهی نگرش و عملکرد دختران ۱۴-۱۲ ساله نشان دادند یکی از نیازهای اساسی بهداشت بلوغ و بلوغ باروری ارتقای سطح دانش و آگاهی جوانان در مورد چارچوب فرهنگی و باورهای مذهبی جامعه است. این سرطان با کاربرد روشهای پیشگیری نیز میتواند کاهش چشمگیری پیدا کند. یکی از استراتژیهای موثر در کنترل بیماری واکسیناسیون و ایمن سازی علیه HPV قبل از نخستین آمیزش جنسی است (سلطانی زاده و همکاران، ۱۳۹۹).

یکی از راههای موثر پیشگیری در سطح اول که مقرون به صرفه است، واکسنهای ساخته شده علیه ویروس HPV است. نتایج برخی مطالعات بالینی حاکی از آن است که واکسیناسیون HPV تقریباً ۱۰۰ درصد از تغییرات دیسپلازیک و سرطان

¹ Markowitz

دهانه رحم موثر است. همچنین این واکسنها مطمئن هستند و عوارض خیلی محدودی دارند (فريس^۲ و همکاران، ۲۰۱۴؛ ناود^۳ و همکاران، ۲۰۱۴).

پورکاظمی و همکاران (۱۳۹۵) تحت عنوان "بررسی آگاهی و نگرش دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گیلان درباره ویروس پاپیلومای انسانی" انجام دادند. نتایج نشان داد ۸۳٪ دانشجویان مورد مطالعه داده های خود در ارتباط با HPV را از دوره تحصیلی و درس های پزشکی کسب کرده بودند. وضعیت میزان آگاهی پاپیلومای انسانی تنها با سن $P=0/002$ ، گذراندن درس ویروس شناسی $P=0/0001$ و منابع کسب داده $P=0/0381$ ارتباط معنی دار داشت.

همچنین در پژوهشی که توسط نگپال^۴ و همکاران (۲۰۱۶) تحت عنوان "دانش در مورد ویروس پاپیلومای انسانی و زمان انجام کامل واکسیناسیون در بین دختران جوان آسیب پذیر" انجام شد. نشان داده شد که آموزش همسالان در افزایش دانش و آگاهی دختران در مورد واکسن HPV و پیشگیری از سرطان سرویکس موثر است، به طوری که میانگین نمره دانش نسبت به واکسن در قبل از مداخله ۱۲/۹۴ بود که به طور معنی داری به میزان ۵۳/۷۴ افزایش یافت.

تعیین آگاهی و سطح نگرش نکته ای اساسی در جهت تدوین مناسب تری استراتژی برای برنامه ریزی های موثر می باشد با توجه به سطح آگاهی و نگرش متفاوت در جوامع مختلف و همچنین عوامل دخیل متعدد در پذیرش واکسن بنظر می رسد که نحوه آگاه سازی گروه هدف توسط کادر بهداشتی درمانی بخصوص پزشکان در رتبه اول اهمیت قرار دارد (زرگر و همکاران، ۱۳۹۷). از این رو در پژوهش حاضر به بررسی نگرش زنان شاغل در مراکز بهداشتی نسبت به تزریق واکسن HPV و ابعاد آن به فرزندان دختر برحسب سنوات شغلی و تحصیلی پرداخته شده است.

روش تحقیق

این مطالعه به بررسی نگرش زنان شاغل در مراکز بهداشتی نسبت به تزریق واکسن HPV و ابعاد آن به فرزندان دختر برحسب سن می پردازد. این مطالعه در مراکز بهداشتی شهر مشهد و انجام شده است. بر مبنای ماهیت، از نوع کاربردی و بر مبنای روش گردآوری اطلاعات، توصیفی-تحلیلی از نوع مقطعی و پیمایش است. از بین ۲۸۲ نفر از زنان شاغل در مراکز بهداشت شهر مشهد، ۲۰۰ نفر با توجه به فرمول کوکران که معیارهای ورود به مطالعه را دارا بودند و تمایل به همکاری در مطالعه را داشتند، به روش نمونه گیری در دسترس انتخاب و وارد مطالعه شدند.

معیارهای ورود به نمونه آماری عبارتند از: دارای سن ۲۴ تا ۵۵ سال، دارای حداقل تحصیلات فوق دیپلم، دارای حداقل یک فرزند دختر در سن زیر ۲۶ سال. ابزار گردآوری داده ها، پرسشنامه شامل دو بخش به شرح زیر می باشد:

- بخش اول؛ مشخصات دموگرافیک شامل سن، سطح تحصیلات، سابقه خدمت

² Ferris

³ Naud

⁴ Nagpal

- بخش دوم؛ پرسشنامه مربوط به نگرش نسبت به تزریق واکسن HPV که توسط مکری^۵ و همکاران (۲۰۱۰) تهیه شده است.

در این تحقیق برای بررسی قابلیت پایایی ابزار سنجش (طیف) مورد استفاده در پرسشنامه از آزمون ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. پرسشنامه ابتدا بصورت test - pre در بین ۳۰ نفر از پاسخگویان بصورت تصادفی توزیع گردید و ضریب پایایی آن محاسبه گردید. ضریب آلفای کلی بدست آمده برای متغیروابسته تحقیق یعنی نگرش زنان شاغل در مراکز بهداشتی نسبت به تزریق واکسن HPV به فرزندان دختر ۰/۸۵۴ می باشد که بالای ۰/۷ است در مورد ابعاد هم، ضریب آلفای بعد درک صدمات ۰/۷۷۴ ضریب آلفای بعد درک موانع ۰/۷۸۶ ضریب آلفای بعد موثر بودن ضریب آلفای بعد عدم اطمینان ۰/۷۴۲ نزدیک یا بالای ۰/۶۸۱ می باشد بنابراین می توان نتیجه گرفت پرسشنامه از پایایی یا قابلیت اعتماد لازم و مطلوبی برخوردار است.

یافته ها

داده های آمار مربوط به توزیع سنی پاسخگویان نشان می دهد ۵ درصد پاسخگویان در رده سنی ۲۴-۳۴ سال، ۶۹ درصد در رده سنی ۳۵-۴۴ سال و ۲۶ درصد در رده سنی ۴۵-۵۵ سال قرار دارند بنابراین بیش از نیمی از پاسخگویان در رده سنی ۳۵-۴۴ سال هستند. توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تحصیلات نشان می دهد ۱۴ درصد پاسخگویان دارای تحصیلات کاردانی، ۷۹ درصد کارشناسی و ۷ درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر بوده اند.

جدول شماره ۱- توصیف دموگرافیک نمونه مورد بررسی

درصد فراوانی	فراوانی		
۵٪	۱۰	سال ۲۵-۳۴	سن
۶۹٪	۱۳۸	سال ۳۵-۴۴	
۲۶٪	۵۲	سال ۴۵-۵۴	
۱۴٪	۲۸	کاردانی	تحصیلات
۷۹٪	۱۵۸	کارشناسی	
۷٪	۱۴	کارشناسی ارشد و بالاتر	
۱۵/۵٪	۳۱	سال ۰-۹	سنوات خدمت
۷۵/۵٪	۱۴۵	سال ۱۰-۱۹	
۱۲٪	۲۴	سال ۲۰-۳۰	
۱۰۰	۲۰۰		کل

⁵. McRee

سنجش فرضیات

بین تحصیلات و نگرش به تزریق واکسن رابطه وجود دارد

برای بررسی این فرضیه با توجه به سطح سنجش فاصله ای متغیر وابسته و سطح سنجش رتبه ای متغیر مستقل از آزمون همبستگی رو اسپیرمن استفاده شد نتایج نشان داد بدلیل سطح معنی داری کمتر از ۵ درصد رابطه معنی داری معکوسی بین تحصیلات پاسخگویان و نگرش به تزریق واکسن وجود دارد. عبارتی با افزایش تحصیلات میزان نگرش مثبت به تزریق واکسن با ضریب ۱۹ درصد کاهش یافته است.

بین تحصیلات و درک صدمات تزریق واکسن رابطه وجود دارد

برای بررسی این فرضیه با توجه به سطح سنجش فاصله ای متغیر وابسته و سطح سنجش رتبه ای متغیر مستقل از آزمون همبستگی رو اسپیرمن استفاده شد نتایج نشان داد بدلیل سطح معنی داری کمتر از ۵ درصد رابطه معنی داری تحصیلات و بعد درک صدمات تزریق واکسن وجود دارد. ضریب ۰/۲۲ نشان می دهد شدت رابطه ضعیف و جهت رابطه مثبت بوده است یعنی با افزایش تحصیلات پاسخگویان درک بیشتری از صدمات حاصل از تزریق واکسن داشتند و احتمال صدمات بیشتری را می دادند.

بین تحصیلات و درک موانع تزریق واکسن رابطه وجود دارد

برای بررسی این فرضیه با توجه به سطح سنجش فاصله ای متغیر وابسته و سطح سنجش رتبه ای متغیر مستقل از آزمون همبستگی رو اسپیرمن استفاده شد نتایج نشان داد بدلیل سطح معنی داری بیشتر از ۵ درصد رابطه معنی داری تحصیلات و بعد درک موانع تزریق واکسن وجود ندارد.

بین تحصیلات و درک موثر بودن تزریق واکسن رابطه وجود دارد

برای بررسی این فرضیه با توجه به سطح سنجش فاصله ای متغیر وابسته و سطح سنجش رتبه ای متغیر مستقل از آزمون همبستگی رو اسپیرمن استفاده شد نتایج نشان داد بدلیل سطح معنی داری کمتر از ۵ درصد رابطه معنی داری تحصیلات و بعد درک موثر بودن تزریق واکسن وجود دارد. ضریب ۰/۲۶- نشان می دهد شدت رابطه ضعیف و جهت رابطه منفی بوده است یعنی با افزایش تحصیلات پاسخگویان میزان موثر بودن واکسن را حد پایین تری دانسته اند.

بین تحصیلات و درک عدم اطمینان تزریق واکسن رابطه وجود دارد

برای بررسی این فرضیه با توجه به سطح سنجش فاصله ای متغیر وابسته و سطح سنجش رتبه ای متغیر مستقل از آزمون همبستگی رو اسپیرمن استفاده شد نتایج نشان داد بدلیل سطح معنی داری کمتر از ۵ درصد رابطه معنی داری تحصیلات و بعد درک عدم اطمینان تزریق واکسن وجود دارد. ضریب ۰/۲۲ نشان می دهد شدت رابطه ضعیف و جهت رابطه مثبت بوده است یعنی با افزایش تحصیلات پاسخگویان درک بیشتری از بعد درک عدم اطمینان تزریق واکسن داشتند.

جدول شماره ۲ - فرضیات رابطه تحصیلات و تزریق واکسن

وضعیت	سطح معناداری	ضریب همبستگی	
تایید	۰/۰۰۶	-۰/۱۹۵	نگرش مثبت به تزریق واکسن
تایید	۰/۰۱	۰/۲۲۷	درک صدمات تزریق واکسن
رد	۰/۴۰۴	۰/۰۴۹	درک موانع تزریق واکسن
تایید	۰/۰۰	-۰/۲۶۹	درک موثر بودن تزریق واکسن
تایید	۰/۳۰۳	۰/۰۷۳	درک عدم اطمینان تزریق واکسن

بررسی رابطه بین سابقه خدمت و نگرش به تزریق واکسن

بین سابقه خدمت و نگرش به ابعاد تزریق واکسن رابطه وجود دارد. برای بررسی این فرضیه با توجه به سطح سنجش فاصله ای متغیر وابسته و سطح سنجش رتبه ای متغیر مستقل از آزمون همبستگی رو اسپیرمن استفاده شد نتایج نشان داد بدلیل سطح معنی داری کمتر از ۵ درصد رابطه معنی داری بین سنوات خدمت و نگرش به تزریق واکسن وجود دارد. ضریب ۰/۲۰ نشان می دهد شدت رابطه ضعیف و جهت رابطه مثبت بوده است یعنی با افزایش سابقه خدمت، پاسخگویان نگرش مثبت تری با ضریب افزایشی ۲۰ درصد نسبت به تزریق واکسن پیدا کرده اند.

بین سابقه خدمت و درک صدمات تزریق واکسن رابطه وجود دارد

برای بررسی این فرضیه با توجه به سطح سنجش فاصله ای متغیر وابسته و سطح سنجش رتبه ای متغیر مستقل از آزمون همبستگی رو اسپیرمن استفاده شد نتایج نشان داد بدلیل سطح معنی داری کمتر از ۵ درصد رابطه معنی داری سابقه خدمت و بعد درک صدمات تزریق واکسن وجود دارد. ضریب ۰/۲۴ - نشان می دهد شدت رابطه ضعیف و جهت رابطه منفی بوده است یعنی با افزایش سابقه خدمت پاسخگویان احتمال صدمات کمتری را می دادند.

بین سابقه خدمت و درک موانع تزریق واکسن رابطه وجود دارد

برای بررسی این فرضیه با توجه به سطح سنجش فاصله ای متغیر وابسته و سطح سنجش رتبه ای متغیر مستقل از آزمون همبستگی رو اسپیرمن استفاده شد نتایج نشان داد بدلیل سطح معنی داری کمتر از ۵ درصد رابطه معنی داری سابقه خدمت و بعد درک موانع تزریق واکسن وجود دارد. ضریب ۰/۲۴ - نشان می دهد شدت رابطه ضعیف و جهت رابطه منفی بوده است یعنی با افزایش سابقه خدمت پاسخگویان میزان موانع کمتری را برای تزریق واکسن قائل بودند.

بین سابقه خدمت و درک موثر بودن تزریق واکسن رابطه وجود دارد

برای بررسی این فرضیه با توجه به سطح سنجش فاصله ای متغیر وابسته و سطح سنجش رتبه ای متغیر مستقل از آزمون همبستگی رو اسپیرمن استفاده شد نتایج نشان داد بدلیل سطح معنی داری بیشتر از ۵ درصد رابطه معنی داری سابقه خدمت و بعد درک موثر بودن تزریق واکسن وجود ندارد.

بین سابقه خدمت و درک عدم اطمینان تزریق واکسن رابطه وجود دارد

برای بررسی این فرضیه با توجه به سطح سنجش فاصله ای متغیر وابسته و سطح سنجش رتبه ای متغیر مستقل از آزمون همبستگی رو اسپیرمن استفاده شد نتایج نشان داد بدلیل سطح معنی داری بیشتر از ۵ درصد رابطه معنی داری سابقه خدمت و بعد درک عدم اطمینان تزریق واکسن وجود ندارد.

جدول شماره ۳- رابطه بین سالهای خدمت و نگرش به تزریق واکسن

وضعیت	سطح معناداری	ضریب همبستگی	
تایید	۰/۰۰	۰/۲۰۶	نگرش مثبت به تزریق واکسن
تایید	۰/۰۱	-۰/۲۴۹	درک صدمات تزریق واکسن
تایید	۰/۰۱	-۰/۲۴۲	درک موانع تزریق واکسن
رد	۰/۲۴۶	-۰/۰۸۸	درک موثر بودن تزریق واکسن
رد	۰/۵۴۶	-۰/۰۴۲	درک عدم اطمینان تزریق واکسن

بحث و نتیجه گیری

نتایج نشان می دهد رابطه بین تحصیلات مادران و نگرش مثبت به تزریق واکسن معکوس است. با بیشتر شدن تحصیلات نگرش مثبت به تزریق واکسن کاهش می یابد. همچنین رابطه بین سالهای خدمت و نگرش مثبت به تزریق واکسن معنادار و مثبت است به طوری که هرچه سالهای خدمت بیشتر باشد نگرش مثبت به واکسن بیشتر می شود.

همان طور که پورکاظمی و همکاران (۱۳۹۵) تحت عنوان "بررسی آگاهی و نگرش دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گیلان درباره ویروس پاپیلومای انسانی" انجام دادند، نتیجه گرفته شد که بین سن و سطح آگاهی از ویروس پاپیلومای انسانی رابطه وجود دارد. همچنین زرگر و همکاران (۱۳۹۷) در مطالعه ای از نوع مقطعی با عنوان «بررسی آگاهی و نگرش دانشجویان پزشکی و سایر پرسنل پزشکی در خصوص واکسیناسیون HPV» نشان دادند عوامل چون تحصیلات و جنسیت، سن در میزان آگاهی افراد موثر است.

به طور کلی برای بالا بردن سطح ایمنی در این زمینه لازم است سطح آگاهی در زمینه تزریق واکسن در کل جامعه بالاتر برود دریافت به موقع هرگونه واکسن نیازمند وجود سطحی از آگاهی در رابطه با اثرات آن واکسن است. داشتن آگاهی صرفاً به معنای بالا بودن تحصیلات نیست. زیرا همان طور که بیان شد تحصیلات رابطه معکوسی با نگرش مثبت به تزریق واکسن دارد. به نوعی شاید بالا رفتن تحصیلات افراد را با نوعی ترس مواجه ساخته که نیازمند کسب تجربه و درک بهتر مسئله را دارند. این موضوع نشان می دهد بالا بردن آگاهی باید توسط متخصصین امر و بیان نمونه های موفق در این رابطه و هم چنین کسب تجربه عینی صورت پذیرد. از آنجایی که مطالعات کمی در رابطه با موضوع نگرش به تزریق واکسن HPV در ایران صورت پذیرفته است. نتایج بدست آمده نشان می دهد نقش مادران در دریافت واکسن توسط دختران در سن مناسب بسیار زیاد است و با تدوین برنامه های آگاه سازی مادران می توان شاهد بود که دختران در سن مناسب واکسن HPV را دریافت کنند و کمکی باشد برای پیشگیری از ابتلا به بیماری های دهانه رحم، زیرا همیشه پیشگیری هزینه کمتری نسبت به درمان بیماری دارد. خوب است برنامه های جامعی در این رابطه اتخاذ شود و زنان دیگر، قشرهای آسیب پذیر و حتی مردان نیز مورد بررسی قرار گیرند.

پیشنهاد می شود شروع آموزش باید از حداقل سن باشد و نیاز و میل به سلامت در کودکان ایجاد شود. آموزش دختران در دبیرستان یا در سن ازدواج نقش مهمی در ارتقاء سلامت جامعه خواهد داشت. انجام واکسیناسیون HPV در موارد کودک همسری که در معرض خطر سرطان دهانه رحم هستند. به نوعی با شناسایی گروه های در معرض خطر تسهیلات مناسب جهت دریافت واکسن فراهم گردد

منابع

- پورکازمی، آیدین؛ قنبری، عاطفه؛ فرشته قربانی، (۱۳۹۵). بررسی آگاهی و نگرش دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گیلان درباره ویروس پاپیلوماوی انسانی. نشریه دانشگاه علوم پزشکی گیلان. شماره ۱۰۰
- خداکریمی، ناهید؛ فرزانه، فرح؛ یآوری، پروین؛ خیامزاده، مریم؛ طاهری پناه، ربابه؛ اسماعیل اکبری، محمد، (۱۳۹۳). برنامه جدید غربالگری سرطان دهانه رحم برای زنان کم خطر ایرانی. مجله زنان مامایی و نازایی ایران، ۱۷ (۹۵)، ۸-۱۷
- زرگر، زهره سادات؛ درویشی، محمد؛ زنگنه، مهرانگیز؛ ناظر، محمدرضا؛ سادات بزرگر، زهرا؛ زرگر، سیدعلی، (۱۳۹۷). بررسی آگاهی و نگرش دانشجویان پزشکی و سایر پرسنل پزشکی در خصوص واکسیناسیون HPV. فصلنامه پرستار و پزشک در رزم؛ ۶ (۱۹): ۳۱-۲۳.
- سلطانی زاده، نرگس؛ عامری شهرآبی، سید محسن؛ عینی، الهه؛ کاووسی، اسماعیل؛ هاشمی، سید محمود (۱۳۹۹). کاوشی آسیب شناسانه در فرهنگ سلامت با تمرکز بر بیماریهای ناشی از پاپیلوما ویروس انسانی (HPV) فصلنامه علمی پژوهشی دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید بهشتی، دوره ۴۵، شماره ۱.
- میرزاده، فهیمه؛ یوسفی، پونه؛ زارعی، فایقه؛ محبوبی، مهشید؛ علوی، آذین (۱۴۰۰). همبستگی سازه های مدل اعتقاد بهداشتی با رفتارهای پیشگیرانه زگیل تناسلی در زنان شهر بندرعباس: یک مطالعه مقطعی. مجله طب پیشگیری. ۳ (۸).
- Ferris, D., Samakoses, R., Block, S.L., Lazcano-Ponce, E., Restrepo, J.A., Reisinger, K.S, Mehlsen, J., Chatterjee, A., Iversen, O.E., Sings, H.L., Shou, O., Sausser, T.A., Saah, A. (2014). Long-term study of a quadrivalent human papillomavirus vaccine. *Pediatrics*;134, 657-65.
- McRee, A.L., Brewer, N.T., Reiter, P.L., Gottlieb, S.L., Smith, J.S. (2010). The Carolina HPV Immunization Attitudes and Beliefs Scale (CHIAS): Scale Development and Associations With Intentions to Vaccinate. *Sexually Transmitted Diseases*; 37(4): 234-239.
- Markowitz, L.E., Dunne, E.F., Saraiya, M., Chesson, H.W., Curtis, C.R., Gee, J, et al. (2014). Human papillomavirus vaccination: recommendations of the Advisory Committee on Immunization Practices (ACIP). *MMWR Recomm Rep*; 63(RR-05):1-30.
- Naud, P.S., Roteli-Martins, C.M., De Carvalho, N.S., Teixeira, J.C., de Borba, P.C, Sanchez, N., et al. (2014). Sustained efficacy, immunogenicity, and safety of the HPV-16/18 AS04-adjuvanted vaccine. *Hum Vaccines Immunother*; 10, 2147-2162.
- Nagpal J, Linares LO, Weiss J, Schlecht NF, Shankar V, Braun-Courville D, et al. Knowledge about human papillomavirus and time to complete vaccination among vulnerable female youth. *J Pediatr* 2016; 171: 122-7.
- Safaei, A., Khanlari, M., Momtahn, M., Monabati, A., Robati, M., Amooei, S. (2010). Prevalence of high-risk human papillomavirus types 16 and 18 in healthy women with cytologically negative pap smear in Iran. *Indian J Pathol Microbiol*; 53(4):681-685.